HENKILÖKOHTAISTEN AVUSTAJIEN TYÖNANTAJIEN LIITTO RY

Heta – henkilökohtaisten avustajien työnantajien liitto ry
Lausunto
Jakelu: Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
11.1.2023

Hallituksen esitys sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalaista (HE 299/2022 vp)

Hallituksen esityksessä HE 299/2022 vp esitetään rikosrekisteriotteen tarkistamisen mahdollisuuden laajentamista vammaisten ja vanhusten palveluihin. Laki ei kuitenkaan mahdollistaisi rikosrekisterin tarkistamista vammaisten henkilöiden henkilökohtaisessa avussa silloin, kun palvelu on järjestetty ns. työnantajamallilla siten, että vammainen henkilö toimii avustajansa työnantajana.

Lain soveltamisalan mukaan lakia ei sovelleta vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 d §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimivaan vammaiseen henkilöön (2 § 3 mom.). Myöskään rikosrekisteriotteen esittämistä koskeva 28 § ei näin ollen koske henkilökohtaisen avun työnantajamallia.

Rikostaustan tarkistaminen mahdollistettava työnantajamallissa

Henkilökohtaisen avun työnantajamallilla järjestettyä henkilökohtaista apua saa noin 14 000 henkilöä, ja työsuhteita alalla on noin 24 000. Jos laki hyväksytään ehdotetussa muodossa, merkittävä osa vammaisista henkilöistä ei voisi tarkistaa työnhakijan rikosrekisteriä. Työnantajamallin työnantajilla ei usein ole samanlaista rekrytointikokemusta kuin yrityksissä. Hallituksen esityksen mukaan suuri riski väärinkäytöksiin on asiakkaan kanssa yksin tehtävässä työssä.

Vammaiset henkilöt ovat muita alttiimpia joutumaan hyväksikäytön ja väkivallan uhreiksi. Vammaisten alttiutta joutua rikoksen uhriksi voi lisätä muun muassa riippuvuus muista ihmisistä ja vaikeus puolustaa tai ilmaista itseään. Esimerkiksi avustamisen laiminlyöminen, pakottaminen ja uhkailu voivat estää poispääsyn

hyväksikäyttötilanteista. Henkilökohtaisessa avussa on ollut hyvin vakavia avun tarvitsijaan kohdistuneita rikoksia.

Jos laki hyväksyttäisiin ehdotetussa muodossa, rikoksiin syyllistyneet henkilöt saattavat hakeutua muista vammaisalan työtehtävistä työnantajamallin avustajiksi. On ehdottaman tärkeää, että tällainen työmarkkinan vääristyminen estetään.

Ehdotettu laki tulee muuttaa kuulumaan esimerkiksi seuraavasti:

> ”Tätä lakia ei sovelleta vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 d §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimivaan henkilöön lukuun ottamatta tämän lain 28 §:ää.” (2 § 3 mom. muutettuna)

Perusteluissa voidaan kuvata, että lakia ei sovelleta henkilökohtaisen avun työnantajamalliin muutoin, mutta rikosrekisteriotteen tarkistaminen on mahdollista 28 §:n mukaisella tavalla. Tämä muutos ei vaadi lisävalmistelua, vaan se voidaan hyvin toteuttaa eduskuntakäsittelyssä.

Muilta osin valvontalakia ei tule ulottaa henkilökohtaisen avun työnantajamalliin. Valvontalaki ei sovellu palvelun käyttäjien valvontaan, vaikka asiakas samalla toimisi työnantajana. Työsuojeluhallinto vastaa alan työsuojelullisesta valvonnasta muiden alojen tapaan. Hyvinvointialueella taas on vastuu siitä, että vammaispalvelujen asiakas saa hänelle sopivat palvelut lakien mukaisesti. Sosiaalihuollon valvontaviranomaisten valvonnan tulee kohdistua palvelun järjestäjään esimerkiksi sen suhteen, että saatavilla on asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaavia palvelukokonaisuuksia ja henkilökohtaista apua eri tavoilla toteutettuna.

Maija Aatelo

Puheenjohtaja, Heta-liitto

maija.aatelo@heta-liitto.fi

050 512 1665